

Της **Ελένης Παπαργυρίου**

Στον πίνακα του Μαρκ Σαγκάλ Πάνω από το Βίτεμπερκ, ένα νεαρό ζευγάρι (ο ίδιος, υποτίθεται, και η αρραβωνιαστικιά του) υπερίπτει αγκαλιασμένο στον συννεφιασμένο ουρανό πάνω από την πόλη της σημερινής Λευκορωσίας, βλέποντας από κάτω τα σπίτια στα οποία μεγάλωσαν. Στο κλείσιμο του νέου μυθιστορήματος του Μένη Κουμανταρέα *Ο θησαυρός του χρόνου*, ένα ηλικιωμένο ζευγάρι, ο αφηγητής και η σύντροφός του Λιλί (ο συγγραφέας, υποτίθεται, και η ομώνυμη σύντροφός του) υπερίπτει πάνω από την Αθήνα. Δεν είναι φρεσκοαρραβωνιασμένοι όπως ο εκστατικός Σαγκάλ και η καλή του, το έχουν σκάσει από το νοσοκομείο όπου η Λιλί νοσηλεύεται βαριά άρρωστη. Η σκηνή είναι φαντασίωση, δεν συμβαίνει παρά μόνο στο κεφάλι του αφηγητή: όχι γιατί δεν πετούν οι άνθρωποι αλλά γιατί στην πραγματικότητα η Λιλί έχει πεθάνει.

Ο θησαυρός του χρόνου είναι μια αφήγηση πένθους ή, καλύτερα, μια αφήγηση που αφορμάται από το πένθος για τη σύντροφο Λιλί, πραγματική και μυθιστορηματική, και στην πορεία μεταλλάσσεται σε αυτοψυχογράφημα ή ακόμα και σε μυθιστόρημα ποιητικής.

Ο αφηγητής ξεκινά το γραπτό του όταν η Λιλί έχει ήδη αρρωστήσει, ενθουμούμενος τη θητεία του, στις αρχές περίπου της δεκαετίας του '60, σε ένα σκοτεινό και πληκτικό γραφείο ασφαλιστικής εταιρείας. Εκεί, πάνω από την αγγλόφωνη αλληλογραφία, έγινε η «αρχή των», η γνωριμία με τη Λιλί, που συνέπεσε με τους πρώτους συγγραφικούς πειραματισμούς. Πυρήνας του μυθιστορήματος είναι η πολύπλοκη ουσία της αγάπης προς τη Λιλί.

Την ίδια στιγμή που είναι μαζί της, ο αφηγητής επιθυμεί άλλους άντρες. Περιγράφονται σκηνές από έναν γάμο που κάθε άλλο παρά συμβατικός είναι: συζώντας με τη Λιλί ο αφηγητής ταυτόχρονα κυνηγάει και

ΚΑΛΙΟΤΗ ΑΛΑΡΙΣΤΑΚΗ

Νουάρ, όπως το τοπίο μέσα σου

αναλώνεται από τους σαρκικούς δαίμονές του στα νυχτερινά γκέι στέκια. Η ισορροπία αυτών των δύο φαινομενικά ασύμβατων επιθυμιών, συντροφικής για τη γυναίκα, ερωτικής για τον άντρα, και το έλλειμμα ανάμεσά τους πυροδοτούν τη γραφή και αναδεικνύονται σε καίριο στοιχείο ποιητικής. Σε αυτό το γραπτό της αμφίσημης σεξουαλικότητας η Λιλί φαίνεται να είναι ιδανική αναγνώστρια.

Στο πρώτο μισό του, το μυθιστόρημα εκτυλίσσεται σαν πετυχημένο νουάρ, εμβολιασμένο με δόσεις γοτθικής λογοτεχνίας.

Οι παλιοί γνώριμοι της δουλειάς είναι τώρα φαντάσματα και το υπηρεσιακό παρουσιολόγιο έχει μετα-

τραπεί σε βιβλίο νεκρών.

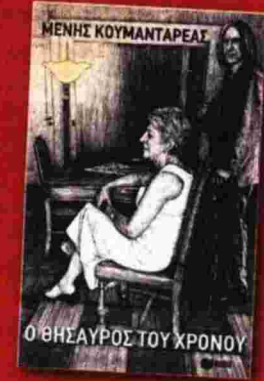
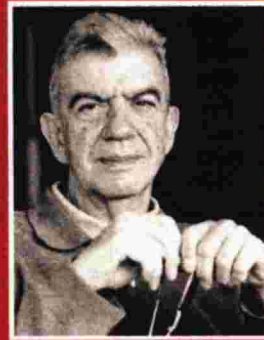
Τον αφηγητή επισκέπτεται, εκείνα τα πρώτα χρόνια στο γραφείο, ένας μυστηριώδης κύριος, παλιότερος υπάλληλος, υποτίθεται, στην ίδια υπηρεσία.

Εμφανίζεται κάθε φορά απρόσμενα, φορώντας εγγλέζικα τούντ κοστουμά και τον ανακρίνει σαν φωνή του «συνειδότος», ενώ του εξομολογείται και ο ίδιος τις εμπειρίες του από την υπηρεσία και, κυρίως, από τον κόσμο της νύχτας, εκεί όπου είχε κληθεί τα χρόνια της νεότητάς του να αποφασίσει αν είναι «τεκνό ή αδερφή». Πάνω στη βάση της διακεκομμένης επικοινωνίας με τον άγνωστο επισκέπτη παρακολουθούμε την κατασκευή του γραπτού

του αφηγητή, που ταυτίζεται με τη διαχείριση της ομοφυλόφιλης ταυτότητάς του. Είναι το ίδιο θέμα που απασχόλησε ποικιλοτρόπως τον Κουμανταρέα στο σύνολο του έργου του.

Όπως και σε άλλα βιβλία του (*Η συμμορία της άρπας*, *Η μυρωδιά τους με κάνει να κλαίω*), ο Κουμανταρέας ακολουθεί εδώ την τεχνική της εκμαιευμένης αφήγησης η οποία αποτελεί σήμα κατατεθέν της γραφής του: η τέχνη θεωρείται ανάκριση, τα πρόσωπα μιλούν όταν υπάρχει κάποιος να τους ακούσει.

Ο αφηγητής γράφει απευθυνόμενος σε έναν υποθετικό «παλιό συνάδελφο και αδερφό», αδερφό με την έννοια ενδεχομένων

ΜΕΝΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ
«Ο θησαυρός του χρόνου»

Μυθιστόρημα. Πατάκης, 2014, σελ. 480

αφηγητής είναι ερασιτέχνης πιανίστας και όσο τον ενδιαφέρει η γραφομηχανή του, άλλο τόσο τον ενδιαφέρουν τα πλήκτρα του πιάνου του.

Όλα αυτά συμβαίνουν με φόντο τη σύγχρονη Αθήνα, που αλλάζει με ιλιγγιώδη ταχύτητα.

Ο ηλικιωμένος αφηγητής θρηνεί μαζί με τη Λιλί και την πόλη που χάνεται. Ερχεται διαρκώς αντιμέτωπος με τη νεωτερικότητα, που δεν δείχνει πάντα να καταλαβαίνει, παρά τις φιλότιμες προσπάθειές του: παραμένει καχύποπτος απέναντι στο γκράφιτι των τοίχων, στο ίντερνετ και το facebook. Και στο θέμα της μετανάστευσης ακόμα, μένει προσκολλημένος στις συνθήκες του πρώτου κύματος μεταναστών, όπως είχαν διαμορφωθεί τη δεκαετία του '90: τον απασχολούν οι Ευρωπαίοι μετανάστες, Αλβανοί και Ρουμάνοι κυρίως, που είναι και οι παιδες που τον κολάζουν, ενώ Ασιάτες και Αφρικανοί δεν εμφανίζονται παρά μόνο στο περιθώριο της αφήγησης.

Παρά το ευφάνταστο πρωτεύικό στήσιμό του, το μυθιστόρημα κάποτε πλατειάζει, άλλοτε πάλι παρασύρεται σε έναν αποφθεγματικό τόνο (π.χ. «Η πληροφορία και η ενημέρωση παραέγιναν στην εποχή μας [...] Κι αυτό ακόμα το Διαδίκτυο μοιάζει, αντί να αφαιρεί, να προσθέτει βάσανα»), που δεν βρίσκεται σε αρμονία με τις πυκνές αφηγηματικά στιγμές του πένθους και της ενδοσκόπησης: «Πάει, την πήρε το κίτρινο, το κόκκινο, τη ρούφηξε το κακό φθινόπωρο».

Ποιος είναι τελικά ο θησαυρός του χρόνου; Τον ανασύρει η πένα του συγγραφέα ως αρχαιολογικό εύρημα μετά από επίμοχθο σκάψιμο στο εσωτερικό τοπίο της ατομικής και συλλογικής μνήμης.

Για να βρει τον θησαυρό, πρέπει κανείς να αφεθεί στον χρόνο και τη συντριβή του, να βιώσει αναγνωστικά την επιμονή της γραφής. Το πυκνό αυτό μυθιστόρημα είναι μια δημιουργική πρόσθεση στο πολυεπίπεδο αφηγηματικό σύμπαν του Κουμανταρέα.